

«Papallones», «papallons» i «arnes»

MIQUEL ADROVER

A la pagesia de Mallorca la distinció entre aquests tres mots és absoluta i claríssima:

1) Són **PAPALLONES** la gran majoria dels lepidòpters diürns. En estat de repòs, les papallones pleguen les ales perpendicularment a la superfície de suport.

Si bé, com he dit, la major part de les papallones són diürnes, n'hi ha algunes poques de nocturnes, com ara la *Graellsia isabelae*. Solen ésser de colors vives. La gent identificarà com a papallones

el rei (*Papilio machaon*), la reina (*Vanessa atalanta*), la papallona de la col, la llimona (*Gonexteryx cleopatra*), la papallona del gram (*Pararge aegeria*), la papallona de l'alfals (*Colias crocea*) i la papallona de l'arboçera (*Charaxes jasius*), i això sense confusió possible ni ombra de dubte.

2) Són **PAPALLONS** els lepidòpters, normalment nocturns, que, en posició de repòs, pleguen les ales paral·lelament, o aplicant-les-hi, a la superfície de suport. Solen ésser de tonalitats apagades i, posats damunt la paret, sovint tenen la forma d'un triangle.

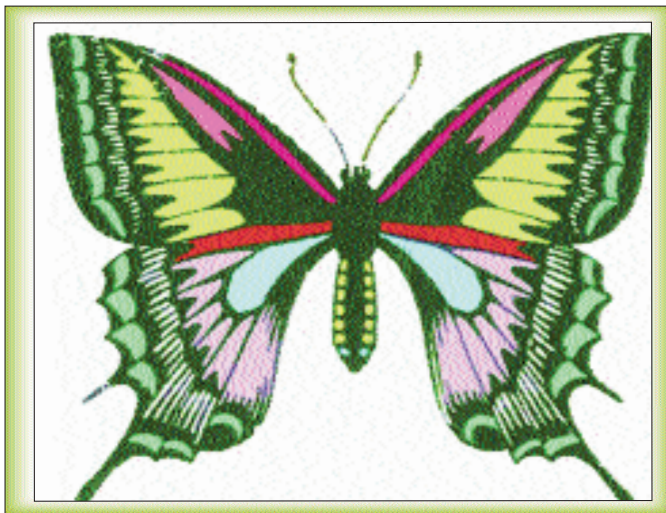
3) Les **ARNES** són papallons, però no tots els papallons són arnes.

Ho explicaran més bé les entrades següents (que reproduesc parcialment, només en allò que fa referència al tema de què tracta) del *DCVB*:

1) **papallona** f. || 1. Insecte lepidòpter en general i especialment els més grossos, que volategen entre les flors (Empordà, Maresme, Vallès, Penedès, Mall., Men., Alg.); cast. *mariposa*. Sanitosos consells que abans de gaire | com papallones volaran en l'aire, Canigó I. Parexen un esbart de papayones pintades, Ignor. 3.

2) **papalló** m. — I. || 1. Insecte lepidòpter en general; papallona (Vallès, Mall., Men.); cast. *mariposa*. Com és mort, ix d'ell un papalló qui engendra un verme, Lull Felix, pt. VIII, c. 71. Roden entorn | del cremelló | com papalló | fins que s'i cremen, Spill 204. Com un esbart de papallons al vent, Canigó XII. || 2. Corc dels cereals, com la *Calandra granaria*, quan és alat (Mall.). Tothom se queixa de gastar-se [el blat] de papayó o fraret, Fontanet Conró 27. Hi ha espècies anomenades *papalló blanc*, *papalló blau*, etc., que perjudiquen sobretot el blat i l'ordi.

3) 1. **arna** f. || 1. Insecte que, en forma d'oruga, rosega i fa malbé la roba, el || paper, la llana i altres coses de poca consistència; cast. *polilla*. Així com la

arna menja la vestidura... axí la tristor rou lo cor, Canals Carta, cap. 11. a) Insecte que pon dins les caeres d'abelles i que umpl la caera de filassa i es menja les bresques, i obliga les abelles a fugir si la caera no duu prou força per matar l'arna (Mall.).

Resulta evident d'aquestes definicions que *papallona* és l'insecte així anomenat a la nostra pagesia (i també a Ciutat, entre gent que no hagi perdut el contacte amb les rea-

litats més elementals de la natura). Pel que fa a l'entrada **papalló**, sí que, en part, dona aquest mot com a sinònim de *papallona*. Quant a *arna*, la cosa és clara: és el papalló la larva del qual rosega la roba de llana, a part altres accepcions no gaire freqüents i conegudes, sobretot, entre els apicultors.

Pareix clar que, a certes zones, i també històricament, la diferenciació claríssima que tenim a Mallorca entre *papallona* i *papalló* no sempre ha existit. De tota manera, amics de la banda de Girona em confirmen que ells fan la mateixa diferenciació que a Mallorca.

Amb tot, quan, dins el *Llibre de les dones*, Jaume Roig escriu, referint-se als joves que ronden les dones de la vida, «roden entorn / del cremalló / com papalló / fins que s'hi cremen», és clar que parla dels papallons actuals.

Vegem ara què en diu el *Gran diccionari de la llengua catalana* (també aquí reproduesc parcialment les definicions, només en allò que ens interessa):

1) **papallona** [1839; variant fem. ja ant. de *papalló*] f ENTOM 1 Qualsevol insecte de l'ordre dels lepidòpters.

2) **papalló** [s. XIV; del ll. *papilo*, -onis, íd.] m ENTOM Papallona.

Ací ja hi ha confusió. I gosaria dir que aquesta confusió és deguda a la manca de contacte dels redactors amb la *saba de terror* i, molt probablement, a contaminació amb el castellà, com mostraré més avall.

Continuant, vejam què ens diu, el *Gran diccionari*, de *arna*.

3) **arna** [s. XIV; d'origen incert, probablement preromà, potser iberoaquità i emparentat amb el basc *arr* 'cuc, corc'] f ENTOM 1 1 Nom aplicat a diversos insectes lepidòpters nocturns les larves dels quals s'alimenten de teixits d'origen animal (llana, feltre, pell, etc), de deixalles o de productes alimentaris emmagatzemats, com l'**arna de la roba** (*Tineola bisselliella*)

i l'arna de les estores (*Trichophaga tapetzella*), de la família dels tinèids, i l'arna del gra (*Pyralis farinalis*), l'arna del farratge (*Hypsopygia costalis*), l'arna de la farina (*Ephestia kuhniella*), l'arna del tabac (*Ephestia elentella*) i l'arna de la cera (*Galleria mellonella*), de la família dels piràlids. 2 p ext Qualsevol lepidòpter nocturn, especialment els tineids i els piràlids.

I bé. Ningú que no hagi perdut el contacte amb la llengua més viva no donarà per bona l'accepció número 2. No qualsevol lepidòpter, pel fet d'esser nocturn, és una arna.

Concretament, he fet la prova, aquest estiu, tot seient a la fresca amb uns companys del meu temps i fins i tot més joves, d'anomenar arnes els papallons que, de vetllada, van als llums i dels quals s'alimenten els dragons, i han fet cara astorada, com si jo no sabés parlar degudament. M'han explicat, amb condescendència, que les arnes són els papallons que es mengen la roba i que, en tot cas, hi ha l'arna de les bresques. Un altre m'ha fet notar que anomenam arna (i també peladina) allò que en castellà es diu caspa.

Un lloc a part ocuparien els borinots (a Mallorca borinos), com ara el bufaforats o borino ros (*Macroglossa stellatarum*). Els borinots no són ni papallones ni papallons: són borinots.

Arribat ací, voldria assenyalar allò que, per a mi, és una castellanada que ja he sentit qualche vegada en els mitjans de comunicació i que consisteix a anomenar arna qualsevol lepidòpter nocturn. El *Gran diccionari de la llengua catalana*, en contradicció amb el DCVB, hi cau.

Quin pot esser l'origen d'aquesta confusió? No ens caldrà gratar gaire per a trobar-ne el quest.

El castellà no fa la nostra distinció entre papallona i papalló (es limita a dir mariposa) i aquesta manca de claredat l'obliga a anomenar polilla tot lepidòpter nocturn. Aquí hi ha la mare dels ous. Perquè ja sabem que, quan el castellà fa una distinció que el català no té, tot són corredisses per a calcar-la; però, en el cas invers, a la major part dels catalanoparlants (de catalans, vull dir, perquè jo no reconec com a català una persona que no parli la nostra llengua), a la major part dels catalans, dic, no els fa res d'abandonar la distinció, per molt útil que sigui. En tenim tants i tants d'exemples: distinció entre molt i gaire, caure i tombar, verd i grenyal, vermell i roig, que el castellà no té.

Voldria insistir que, probablement, aquesta distinció tan clara i neta que el nostre català illenc té no és general. Però alhora gosaria suggerir que, si més no en la llengua formal i especialment en el llenguatge científic, es mantingués una diferenciació que el castellà no posseeix i que el situa, pel que fa a claredat, en situació d'inferioritat respecte al català.

Un company no mallorquí em diu que sempre podem dir papallona diürna i papallona nocturna. Francament, no em veig pas emprant aquests termes tan poc naturals amb els meus compatriotes.

Una cosa és una papallona, una altra un papalló, i una altra una arna. ♦

AJUNTAMENT DEL VENDRELL

BASES

CONDICIONS

L'Ajuntament del Vendrell convoca la sisena Beca d'investigació Jaume Ramon i Vidales, la qual s'atorgarà a una proposta de treball sobre la vila del Vendrell que tracti una temàtica inclosa dins les àrees de les ciències humanes i socials (història, geografia, art, antropologia, sociologia, etc.).

Els treballs d'investigació hauran de ser presentats per un sol autor o per un grup de recerca format per diferents components, els quals hauran de ser llicenciats, alumnes de doctorat o doctors de les universitats catalanes. Els treballs hauran de ser originals, inèdits i escrits en català.

PROJECTE

El projecte previ al treball d'investigació per optar a la beca ha de constar dels següents apartats:

- Títol
- Nom i dades personals de l'autor
- Objectius de la recerca
- Proposta d'índex
- Metodologia
- Fonts de consulta
- Bibliografia
- Currículum de l'autor
- Aval científic d'un professor d'universitat catalana, que actuarà com a tutor de la investigació.

S'hauran de presentar cinc còpies del projecte abans del 15 de novembre del 2007 a: Àrea de

Comunicació de l'Ajuntament del Vendrell /
plaça Vella, 1 / 43700 EL VENDRELL.
El veredictes del Jurat es farà públic en un termini de dos mesos.

PRESENTACIÓ DEL TREBALL

El termini per a la realització del treball guanyador serà d'un any a partir de la data de lectura del veredictes del Jurat.

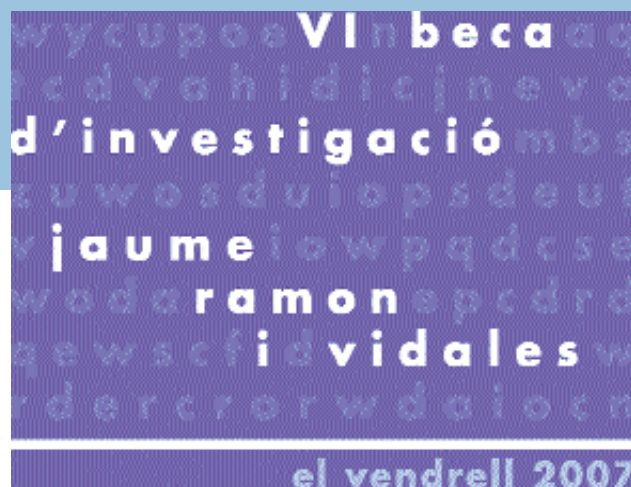
El treball haurà de tenir una extensió de text mínima de 100 pàgines DINA-4 i màxima de 200, impreses en format de 30 línies amb 70 caràcters per línia. Les il·lustracions, mapes, gràfics i altres elements que puguin considerar-se complementaris seran comptats a part de les pàgines de text. També caldrà adjuntar el text i els elements complementaris en suport informàtic.

JURAT

El Jurat estarà constituït per membres especialitzats en els temes plantejats en els projectes que es presentin. Serà presidit per l'alcalde de l'Ajuntament del Vendrell, la qual podrà delegar la presidència a un altre membre del consistori. El veredictes del Jurat serà inapel·lable.

El Jurat podrà declarar el premi desert.

Qualsevol imprevist que pugui sorgir serà resolt

pel Jurat.

PREMI

La beca tindrà una dotació de 3.000 euros, el 15% dels quals seran lliurats al departament al qual pertanyi la persona responsable de la tutoria un cop s'hagi entregat el treball. Aquest import s'haurà de destinar a l'adquisició de material docent de l'àrea de coneixement corresponent.

El pagament de la resta de l'import de la beca al projecte guanyador es farà en dos terminis:

- 1.200 €, un cop fet públic el veredictes del Jurat sobre el projecte.
- 1.350 €, un cop s'hagi lliurat el treball.

L'Ajuntament del Vendrell esdevindrà titular de tots els drets alienables de l'autor o autors i es reserva la facultat de publicar el treball. ♦